

УДК 94(092):930](477/51-25)

Ярослав Трикашний

ПЕДАГОГІЧНА ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ С.Г. БАРАНА-БУТОВИЧА (1877–1944): ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

DOI: 10.58407/litopis.250118

© Я. Трикашний, 2025. CC BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7784-877X>

Стаття присвячена аналізу літератури, яка стосується діяльності відомого українського історика, археолога, краєзнавця та педагога С.Г. Барана-Бутовича. **Мета статті:** з'ясувати ступінь висвітлення у вітчизняній історіографії усіх аспектів діяльності С.Г. Барана-Бутовича. **Наукова новизна** роботи полягає у здійсненні історіографічного аналізу основних праць, які так чи інакше стосуються С.Г. Барана-Бутовича і в загальному контексті висвітлюють його діяльність. **Методологічна основа** роботи ґрунтується на базі біографічного методу, з використанням принципів наукової об'єктивності, комплексності, системності та історизму. **Висновки.** У статті опрацьовано основний історіографічний матеріал і простежено динаміку дослідження діяльності С.Г. Барана-Бутовича вітчизняними науковцями. Історіографічні дослідження, присвячені С.Г. Барану-Бутовичу, починалися зі згадок у закордонних публікаціях 1962 р. Поступово зацікавленість його діяльністю поживалася, і нині ця постать становить інтерес для фахівців з різних напрямів – історики, археологи, музеєзнавці. Попри це, певні періоди життя та діяльності С.Г. Барана-Бутовича досі є недостатньо дослідженими.

Ключові слова: С.Г. Баран-Бутович, історіографія, дослідження, Чернігів, краєзнавство, освіта.

Степан Гаврилович Баран-Бутович народився 17 травня 1877 р. у с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське) Чернігівського повіту Чернігівської губернії¹. Після закінчення сільської школи, Чернігівського духовного училища та духовної семінарії він вступив до Петербурзького історико-філологічного інституту, навчання в якому успішно завершив у 1901 р.

Трудову діяльність С.Г. Баран-Бутович розпочав на посаді вчителя історії та географії семикласного механіко-технічного училища міста Олександрівськ (нині Запоріжжя) Катеринославської губернії. Згодом він переїхав до Варшави, де викладав у жіночій та чоловічій гімназіях і, крім того, займався підготовкою викладачів середніх навчальних закладів при Варшавському навчальному окрузі.

У 1915 р. Варшавська російська 6-та чоловіча гімназія була евакуйована до Москви й перейменована у Московську 15-ту чоловічу гімназію. Тут С.Г. Баран-Бутович працював до другої половини 1918 р. Крім викладання історії та російської літератури, брав активну участь у роботі історичної комісії при «Товаристві поширення технічних знань».

У 1918 р. С.Г. Баран-Бутович переїхав до Чернігова, де почав працювати викладачем історії у 2-й чоловічій гімназії (колишня Варшавська 5-та чоловіча гімназія, яку було ева-

¹ Коваленко О.Б. Баран-Бутович Степан Гаврилович. *Енциклопедія історії України: У 10 т. /* Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2003. Т. 1. А–В. С. 182.

куйовано до Чернігова)². У Чернігові він працював у багатьох навчальних закладах міста, а також був одним із фундаторів першого в Чернігові екскурсійного бюро.

До того ж С.Г. Баран-Бутович активно працював у Чернігівському державному музеї, де спочатку очолював історичний відділ, а згодом – відділ первісного, рабовласницького та феодального суспільства. У цей час він займався вивченням археологічних старожитностей краю, виявив і дослідив близько 50 пам'яток доби неоліту й Давньої Русі, а також брав участь у роботі Мізинської палеолітичної (1932) та Поліської (1933) експедицій Всеукраїнської Академії Наук.

У 1930-х рр. С.Г. Баран-Бутович, як і багато представників інтелігенції того часу, зазнав репресій. У 1934 р. його звільнили з Чернігівського історичного музею за «протягування контрреволюційних, буржуазних та буржуазно-націоналістичних теорій і пропаганду контрреволюційного троцькізму в експозиції музею»³.

Згодом, у серпні 1938 р. його заарештовано й засуджено до 8 років позбавлення волі за звинуваченням у так званій «Музейній справі», в основу якої було покладено звинувачення 1934 р. Однак С.Г. Баран-Бутович домогся звільнення з в'язниці, подавши касаційну скаргу.

Після окупації Чернігова в 1941 р. німецькими військами С.Г. Баран-Бутович відновив свою трудову діяльність. Спочатку він виконував канцелярську роботу при старостаті міста Чернігова, а згодом, від 1 грудня 1941 по 19 вересня 1943 рр., обіймав посаду завідувача відділу культури та освіти міської управи.

Напередодні вступу радянських військ до Чернігова С.Г. Баран-Бутович виїхав на захід України, але невдовзі повернувся і був заарештований ВББ УНКВС у Чернігівській області. Згідно з вироком військового трибуналу від 29 вересня 1944 р. його засудили до вищої міри кримінального покарання – розстрілу за звинуваченнями по ст. 54-І-а та 54-10 ч. 2 КК УРСР⁴.

У 1962 р. за кордоном було видано працю, присвячену українським ученим, які були знищені більшовицькою Москвою⁵. Є в ній і С.Г. Баран-Бутович. У стислому нарисі Н. Полонської-Василенко «Історична наука в Україні за советської доби та доля істориків» здійснена спроба висвітлити становище представників історичної науки в Україні. Серед інших науковців С.Г. Барана-Бутовича згадано як археолога, якого було звільнено з роботи.

До того ж у цьому томі «Записок Наукового товариства імені Шевченка» вміщено роботу відомого археолога та історика М. Міллера «Доля українських археологів під совєтами». Автор зазначив, що в Україні репресії набули одного з наймасовіших і найжорстокіших проявів: крім однакових для всіх наукових робітників СРСР обвинувачень ідеологічного порядку, українські вчені також обвинувачувалися в буржуазному націоналізмі. С.Г. Барану-Бутовичу в цій праці М. Міллера присвячено лише кілька рядків: «Баран-Бутович С., завідувач церковно-історичного музею, засланий, мабуть, повернувся по війні»⁶.

Після проголошення Незалежності України у 1991 р. в газеті «Чернігівські відомості» було надруковано статтю керівника прес-групи УКДБ О. Добриці, присвячену С.Г. Барану-Бутовичу. Крім суто біографічних даних, наведено цікаву інформацію про звільнення С.Г. Барана-Бутовича з музею та арешт 1938 р. Автор акцентує увагу на цілеспрямованому прагненні колег по музею С.Г. Барана-Бутовича звільнити його з посади: написання рецензій-доносів про наукові публікації, вишукування цитат із заборонених праць М. Грушевського, а також участь С.Г. Барана-Бутовича в Чернігівському науковому товаристві, яке розглядали як контрреволюційне. Також у статті йдеться про взаємини С.Г. Барана-Бутовича з представниками Організації українських націоналістів, а також його бачення повоєнного устрою України⁷.

У 1992 р. в газеті «Деснянська правда» надруковано статтю чернігівського краєзнавця Г. Кузнецова «Фатальна помилка науковця», також присвячену С.Г. Барану-Бутовичу. Автор вважає його талановитим істориком, який зробив вагомий внесок у вивчення минулого Чернігівщини та міг би зробити багато корисного, якби не став на шлях співпраці з німецькими окупантами в роки німецько-радянської війни. У статті наведено відомості про

² ДАЧО. Ф. Р-3011. Оп. 1. Спр. 7. Арк. 3.

³ ГДА СБУ, м. Київ. Ф. 6. Спр. 76507 – ФП. Т. 2. Арк. 152.

⁴ ГДА СБУ, м. Київ. Ф. 6. Спр. 76507 – ФП. Т. 25. Арк. 18.

⁵ Записки наукового товариства імені Шевченка. Т. 173: Збірник на пошану українських учених, знищених більшовицькою Москвою / Ред. М. Овчаренко. Париж–Чикаго: East Side Press, 1962. 356 с.

⁶ Міллер М. Доля українських археологів під совєтами. *Записки наукового товариства імені Шевченка*. Париж–Чикаго: East Side Press, 1962. Т. 173: Збірник на пошану українських учених, знищених більшовицькою Москвою. С. 123.

⁷ Добриця О. Коли горять рукописи... З архіву КДБ. *Чернігівські відомості*. 1991. № 24. С. 5.

переслідування С.Г. Барана-Бутовича в 1930-х рр. радянською владою, його діяльність у міській управі на посаді завідувача відділу культури та освіти під час окупації Чернігова, співпрацю з газетою «Українське Полісся» тощо⁸.

У 1993 р. в Києві перевидана «Енциклопедія Українознавства», що видавалася в 1940–1990-ті рр. у Франції під егідою Наукового товариства імені Шевченка в Європі. Над довідковими матеріалами для неї працювала більшість провідних учених, політичних та громадських діячів українського зарубіжжя. Вміщено тут інформацію і про С.Г. Барана-Бутовича: «Баран-Бутович Степан – 1920-30-х рр., співробітник Чернігівського історичного музею, дослідник мезоліту і неоліту»⁹.

В умовах національного та духовного відродження України, розбудови її державності відкрилася можливість здійснити глибоке і всебічне дослідження та переосмислити багато сторінок історії українського народу. Одне з головних завдань, що постало перед вітчизняними істориками, полягало в правдивому дослідженні драматичних подій ХХ ст., яке увібрало численні військові конфлікти (зокрема дві світові війни), екологічні катастрофи, масштабні соціальні експерименти й безліч зумовлених ними людських трагедій.

Непоправних і невинуватих втрат зазнала Україна внаслідок масових репресій, які охопили всі без винятку верстви суспільства, обірвавши й покалічивши життя наших співвітчизників, розстріляних та знищених у концентраційних таборях, в'язницях та на за-сланні.

Після прийняття Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» (від 17 квітня 1991 р.) було взято курс на відновлення історичної справедливості, встановлення порядку реабілітації репресованих осіб та осіб, які потерпали від репресій комуністичного тоталітарного режиму в 1917–1991 рр.

Зважаючи на це, держава ініціювала перегляд тогочасних кримінальних справ, серед яких було й рішення військового трибуналу від 26 вересня 1944 р. про вищу міру покарання – розстріл з конфіскацією майна С.Г. Барана-Бутовича.

Відтак у межах чинного законодавства 1994 р. було визнано безпідставними звинувачення С.Г. Барана-Бутовича: «кваліфікація дійствий Баран-Бутовича по ст. 54-1а УК УРСР являється необоснованной. Так как его убеждения в идеологии украинского национализма и проведении соответствующей агитации и пропаганды среди населения идей этого политического течения не содержит объективной стороны состава преступления»¹⁰.

Відтоді дослідники починають приділяти увагу багатьом репресованим науковцям, і зокрема С.Г. Барану-Бутовичу. До того ж акцент у дослідженнях репресій поступово змістився від загальних аспектів до більш конкретних: вивчення спільнот та окремих людей, їхніх втрат, страждань, а також внеску у розвиток громад.

Однією з перших праць, які було опубліковано у цей період, був енциклопедичний словник-довідник «Дослідники археології України», що вийшов друком 1997 р. і підготовлений відомим археологом, істориком і музеєзнавцем Г. Мезенцевою. До словника увійшло близько 600 персоналій археологів, причетних до вивчення старожитностей України: від академіків до краєзнавців і працівників районних музеїв. Видання містить матеріали енциклопедичного характеру, присвячені дослідникам археології України: короткі біографічні дані про життя, доробок, археологічну діяльність та назви їх основних наукових публікацій (станом на 1991 р.).

Інформація про С.Г. Барана-Бутовича подана в хронологічному порядку: періоди навчання, основні місця роботи та напрями досліджень. Згадано також і застосування до нього репресій, а також його діяльність у період німецької окупації Чернігова. З основних праць Г. Мезенцевої виділяє «Передісторичні розшуки в межах Чернігівської округи» та «Чернігів як об'єкт історико-краєзнавчих студій», однак цей перелік не є вичерпним.

Важливою подією в науковому житті України стало видання «Енциклопедії історії України». Цьому сприяла ґрунтовна робота науковців, які створили належний фундамент для докорінного переосмислення концепції вітчизняної історії, подолання стереотипів радянського часу та підготовки якісно іншого словника в порівнянні з «Радянською енциклопедією історії України».

Редакційна колегія керувалася певними критеріями у відборі персоналій. Обираючи вчених-істориків, укладачі послуговувалися не лише формальним критерієм (наприклад, наявність докторського ступеня), а фактом лідерства в певній галузі історичної науки¹¹. До цього переліку включено й С.Г. Барана-Бутовича як педагога, музейного працівника,

⁸ Кузнецов Г. Фатальна помилка науковця. *Деснянська правда*. 1992. № 121. С. 3.

⁹ *Енциклопедія Українознавства*. Київ: Глобус, 1993. Т. 1: Репринтоване відтворення видання 1955–1984 років. С. 46.

¹⁰ ГДА СБУ, м. Київ. Ф. 6. 76507 – ФП. Т. 1. Арк. 113.

¹¹ Передмова. *Енциклопедія історії України: У 10 т.* Київ: Наукова думка, 2003. Т. 1: А–В. С. 6.

історика та археолога. Автором статті про нього був О.Б. Коваленко¹². У розвідці більш докладно подані біографічні відомості, увагу приділено репресіям, що були застосовані до С.Г. Барана-Бутовича в 1930-х рр., зокрема звинуваченням в «ідеологічних ухилах» та арешту в «Музейній справі» в Україні в 1938 р. Перелік основних праць, порівняно з енциклопедичним словником-довідником «Дослідники археології України», розширено.

О. Коваленко та Л. Ясновська ввели до наукового обігу виявлені в Науковому архіві Інституту археології НАНУ листи С.Г. Барана-Бутовича та його колег. Зокрема йдеться про листи П.І. Смолічева до С.С. Гамченка (від 22 березня 1928 р.) та С.Г. Барана-Бутовича до С.С. Гамченка (від 10 травня 1928 р.)¹³. Листи стосуються можливої участі С.Г. Барана-Бутовича в археологічних дослідженнях на території Дніпрельстану, а також обставин, які могли стати на заваді. Наразі достеменно невідомо, чи брав С.Г. Баран-Бутович участь у цих дослідженнях.

У 2007 р. видано навчальний посібник В. Ткаченка «Історичне краєзнавство: Чернігово-Сіверщина у перше повоєнне двадцятиріччя»¹⁴, в якому висвітлено основні форми, методи та напрями історико-краєзнавчої роботи на Чернігівщині протягом 20–30-х рр. ХХ ст., наведено відомості про чернігівських краєзнавців, репресованих за часів сталінізму, які зробили вагомий внесок у вивчення історії регіону. У посібнику на системній основі розкрито найважливіші напрями розвитку історичного краєзнавства на Чернігівщині в означений період як складової історичної науки, з одного боку, і громадського руху – з іншого. Значна увага в посібнику присвячена С.Г. Барану-Бутовичу. Крім суто біографічних даних (розширених порівняно з попередніми публікаціями), надано цінну інформацію про його участь у революційних подіях 1905 р., внесок у роботу губернського експериментального бюро та активну археологічну й музейну діяльність. Наведені відомості про діяльність С.Г. Барана-Бутовича під час окупації Чернігова, зокрема створення за його ініціативи Архівного управління та Музейного фонду, співробітники яких (близько 10 осіб) рятували залишки колекцій, за певними винятками покинуті напризволяще та значною мірою зруйновані під час бомбардування міста в серпні 1941 р. Згадано також про активні розкопки науковця на згаданих музеях, під час яких було виявлено і частково описано понад 3000 експонатів.

У дев'ятому випуску збірника наукових праць «Скарбниця української культури» опублікована розвідка О. Черненко, присвячена історії формування археологічної колекції Чернігівського історичного музею імені В.В. Тарновського від заснування музею до 1948 р. Авторка схарактеризувала діяльність С.Г. Барана-Бутовича на посаді завідувача історичного відділу та хранителя археологічного фонду Чернігівського державного музею, участь у Тимчасовій комісії по проведенню археологічного та архітектурного обстеження пам'яток Чернігова¹⁵. Значну увагу приділено його участі в археологічних експедиціях та розвідках болотного городища «Висока гряда», поселень в ур. Друцька Гора поблизу с. Друцьке та Крайній Зруб на околищах с. Анисів, «діючої стоянки» в ур. Бір біля с. Красне, поселення поблизу с. Підгірне тощо.

До того ж наведено важливу інформацію про діяльність С.Г. Барана-Бутовича, пов'язану з частковим відновленням роботи Чернігівського історичного музею в період нацистської окупації Чернігова, зокрема розкопкам 1942–1943 рр. на згаданих будівлі музею, яка постраждала від бомбардувань.

Розсекречення кримінальної справи С.Г. Барана-Бутовича в грудні 2010 р. надало фактиям доступ до нової інформації, відтак інтерес до його діяльності значно підвищився й дослідження поживалися.

У статті «Особистісний вимір музейної археології Радянської України 1920-х – початку 1930-х рр.» А. Пудовкіна проаналізувала освітній рівень тогочасних дослідників, окреслила низку наукових регіональних осередків, визначила їхніх наукових лідерів. Авторка віднесла С.Г. Барана-Бутовича до когорти високих професіоналів, творців «багатогранного інтелектуального світу». Вона вважає його одним із видатних дослідників пам'яток вітчизняної археології від палеоліту до пізнього Середньовіччя, які склали основу музейної археології України, змогли створити потужні регіональні центри досліджень і визначити основні напрями музейної археології¹⁶.

¹² Коваленко О.Б. Баран-Бутович Степан Гаврилович. С. 182.

¹³ Коваленко О., Ясновська Л. До історії Чернігівського історичного музею у 20-х рр. ХХ ст. *Скарбниця української культури*. Чернівці, 2005. Вип. 6. С. 106.

*Дніпрельстан – територія будівництва Дніпровської гідроелектростанції, яка в 1930-ті рр. була відома під назвою Дніпрельстан.

¹⁴ Ткаченко В. Історичне краєзнавство: Чернігово-Сіверщина у перше повоєнне двадцятиріччя. Київ: Знання, 2007. 215 с.

¹⁵ Черненко О. Археологічна колекція Чернігівського історичного музею імені В.В. Тарновського (1896–1948 рр.). *Скарбниця української культури*. Чернівці, 2007. Вип. 9. 136 с.

¹⁶ Пудовкіна А. Особистісний вимір музейної археології Радянської України 1920-х – початку 1930-х рр. *Літера-*

О. Мельник назвала С.Г. Барана-Бутовича одним із представників «репресованого краєзнавства»¹⁷. Вона розкрила зміст наукової діяльності вченого, результати якої стали вагомим внеском у вивчення минулого Чернігівщини, збереження її історичних пам'яток. Значну увагу приділено роботі науковця в Чернігівському державному музеї, цілеспрямованій та організованій кампанії зі звільнення С.Г. Барана-Бутовича з роботи. Окремо аналізується період діяльності вченого під час нацистської окупації Чернігова, зокрема створення Архівного бюро та робота, пов'язана зі збереженням пам'яток старовини.

У 2014 р. І. Синельник захистила дисертацію «Чернігівський історичний музей імені В.В. Тарновського: інституційний розвиток, напрями роботи, формування фондів зібрань (кінець XIX – початок XX ст.)»¹⁸. Авторка детально висвітлила процес становлення та розвитку Чернігівського історичного музею, з'ясувала основні напрями діяльності цього закладу. У дисертації згадано й С.Г. Барана-Бутовича, зокрема з'ясовано форми та методи його експозиційної та науково-дослідної діяльності. Дослідниця високо оцінила практичний досвід С.Г. Барана-Бутовича у справі збереження архівів, бібліотечних фондів у період нацистської окупації.

Однією з найбільш ґрунтовних робіт, присвячених С.Г. Барану-Бутовичу, є стаття І.С. Азарх «Нові аспекти біографії С.Г. Баран-Бутовича: погляд з сьогодення» (2017)¹⁹. Авторка здійснила спробу переосмислення життєвого шляху та наукового доробку С.Г. Барана-Бутовича. Розглянуто його практичну та теоретичну діяльність у різних наукових і навчальних установах в 1930-х рр., а також на посаді завідувача відділом культури і просвіти Чернігівської міської управи в 1941–1943 рр. Увагу приділено його відносинам із представниками українського національно-визвольного руху в окупаційний період, а також проаналізовано його бачення повоєнного державного устрою України.

В. Пилипенко та В. Кириченко у 2017 р. проаналізували роботу Чернігівського експерсійного бюро на початковому етапі розвитку, розглянули його структуру, склад та діяльність, зокрема роботу С.Г. Барана-Бутовича в контексті функціонування бюро²⁰.

Автори наголошують, що період його діяльності характеризується значними напрацюваннями в роботі ЧЕБ: розробка маршрутів екскурсій, підготовка екскурсодів і проведення екскурсій.

У статті В. Пилипенка та В. Кириченка також наведено інформацію про наукову діяльність працівників Чернігівського експерсійного бюро, зокрема згадуються археологічні експедиції для дослідження неолітичних стоянок і поселень давньоруського періоду на околицях Чернігова, в яких С.Г. Баран-Бутович брав активну участь не лише як фахівець краєзнавчо-туристичної сфери, а й відомий історик того часу.

Важливу інформацію містить розвідка Т. Дорохіної та Л. Рябус, в якій згадується діяльність С.Г. Барана-Бутовича. Зокрема, ідеться про його роботу позаштатним кореспондентом газети «Українське Полісся»²¹. Наведено також інформацію про тематику статей науковця: робота чернігівських культурно-просвітніх закладів, статті на історичну тематику. Додамо від себе, що всього за вказаний період у газетах «Українське Полісся» та «Український Кур'єр» опубліковано 14 статей С.Г. Барана-Бутовича.

Дослідники Л. Ясновська, О. Крук та О. Коліватов, розглядаючи пам'яткоохоронну діяльність на Чернігівщині у 20-х рр. XX ст., аналізують діяльність місцевих органів влади та громадських організацій зі збереження пам'яток історії та культури, пов'язану з їх виявленням, обстеженням і взяттям на облік. С.Г. Баран-Бутович згадується як один із провідних науковців, який у липні 1923 р. приєднався до Тимчасової комісії по проведенню археологічних та архітектурних обстежень пам'яток Чернігова²².

У 2022 р. О. Кіріченко захистила дисертацію на тему «Діяльність засобів масової інформації Чернігівщини в період окупації 1941–1943 рр.», в якій приділено увагу публікаціям С.Г. Барана-Бутовича в окупаційній пресі Чернігова. Авторка проаналізувала тематику його статей, визначивши основні з них. Серед статей С.Г. Барана-Бутовича, згідно з

тура та культура Полісся. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2011. Вип. 61: Проблеми літературознавства, історії та культури України з погляду сучасності. С. 160

¹⁷ Мельник О. С.Г. Баран-Бутович. Трагічна доля науковця. *Сіверянський історичний архів*. 2012. № 1. С. 84.

¹⁸ Синельник І.С. Чернігівський історичний музей імені В.В. Тарновського: інституційний розвиток, напрями роботи, формування фондів зібрань (кінець XIX – початок XX ст.): дис. канд. іст. наук 07.00.06. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2013. 290 с.

¹⁹ Азарх І. Нові аспекти біографії С.Г. Баран-Бутовича: погляд з сьогодення. *Сторінки воєнної історії України*. 2017. Вип. 19. С. 124.

²⁰ Кириченко В., Пилипенко В. Чернігівське експерсійне бюро (1919–1924 рр.) та початок шкільного туризму на Чернігівщині. *Сіверянський літопис*. 2017. № 3. С. 148–153.

²¹ Дорохіна Т., Рябус Л. Редакція газети «Українське Полісся» в Чернігові у період німецької окупації 1941–1943 років. *Сіверянський літопис*. 2018. № 5. С. 183–188.

²² Ясновська Л., Крук О., Коліватов О. Пам'яткоохоронна діяльність на Чернігівщині у 20-х рр. XX ст. *Шрагівські читання*. 2022. № 5. С. 145–151.

якими можна аналізувати суспільне життя чернігівців періоду нацистської окупації, дослідниця виділяє «Рік відбудовної роботи в галузі освіти та культури», в якій ідеться про роботу в освітній галузі: відкриття шкіл, курсів для підвищення кваліфікації, курсів німецької мови та роботу міської бібліотеки. У статті «Наші християнські свята» засуджується ставлення радянської влади до церковних питань.

Отже, історіографічні напрацювання, що стосуються С.Г. Барана-Бутовича, пройшли досить складний шлях від мінімальних згадок у закордонних публікаціях 1962 р. до сучасності, коли його діяльністю зацікавилися історики, музеєзнавці, краєзнавці, археологи тощо.

Попри згадані напрацювання дослідників, діяльність чернігівського історика-краєзнавця, археолога та музеєзнавця С.Г. Барана-Бутовича, його біографія ще не стали предметом спеціального дослідження, тому окремі періоди його життя та творчий доробок потребують подальшого вивчення.

References

- Azarkh, I. (2017). Novi aspekty biografii S.G. Baran-Butovycha: pohliad z sohodennia [New aspects of the biography of S.H. Baran-Butovych: a view from today]. *Storinky voiennoi istorii Ukrainy – Pages of military history of Ukraine*, 19, P. 124–140.
- Chernenko, O. (2007). Arkheolohichna kolektsiia Chernihivskoho istorichnoho muzeiu im. V. Tarnovskoho (1896–1948 rr.) [Archaeological collection of the V. Tarnovsky Chernihiv historical museum (1896–1948)]. *Skarbnytsia ukrainskoi kultury – Treasury of Ukrainian culture*, 9, P. 3–62. Chernihiv, Ukraine.
- Dorokhina, T., Riabus, L. (2018). Redaktsiia hazety «Ukrainske Polissia» v Chernihovi u period nimetskoi okupatsii 1941–1943 rr. [The editorial office of the newspaper «Ukrainian Polissya» in Chernihiv during the German occupation of 1941–1943]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 5, P. 183–188.
- Kovalenko, O. (2003). Baran-Butovych Stepan Havrylovych. Entsyplopediia istorii Ukrainy [Baran-Butovych Stepan Havrylovych. Encyclopedia of the history of Ukraine]. Kyiv, Ukraine.
- Kovalenko, O., Yasnovska, L. (2005). Do istorii Chernihivskoho istorichnoho muzeiu u 20-kh rr. XX st. [To the history of the Chernihiv historical museum in the 20s of the 20th c.]. *Skarbnytsia ukrainskoi kultury – Treasury of Ukrainian culture*, 6, P. 102–107.
- Kyrychenko, V., Pylypenko, V. (2017). Chernihivske ekskursiine biuro (1919–1924 rr.) ta pochatok shkilnoho turizmu na Chernihivshchyni [Chernihiv excursion bureau (1919–1924) and the beginning of school tourism in Chernihivshchyna]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 3, P. 148–153.
- Pudovkina, A. (2011). Osobystisnyi vymir muzeinoi arkhеolohii Radianskoi Ukrainy 1920-kh – pochatku 1930-kh rr. [The personal dimension of museum archeology of Soviet Ukraine in the 1920s – the early 1930s]. *Literatura ta kultura Polissia – Literature and culture of Polissia*, 61, P. 159–165.
- Synelnik, I. (2013). Chernihivskyi istorichnyi muzei im. V. Tarnovskoho: instytutsiyni rozvytok, napriamy roboty, formuvannia fondovykh zibran (kinets XIX – poch. XX st.) [Chernihiv V. Tarnovsky historical museum: institutional development, directions of work, formation of fund meetings (the end of the 19th – the beginning of the 20th c.)]. Kyiv, Ukraine.
- Tkachenko, V. (2007). Istorychne kraieznavstvo: Chernihovo-Sivershchyna u pershe pozhovtneve dvadtsiatyrichchia [Historical local lore: Chernihovo-Sivershchyna in the first twentieth anniversary of October]. Kyiv, Ukraine.

Трикашний Ярослав Юрійович – аспірант кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Шевченка (вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Україна).

Trykashnyi Yaroslav – post-graduate student of the department of history of Ukraine, archaeology and local lore of T. Shevchenko National university «Chernihiv colehium» (53 Hetmana Polubotka st., Chernihiv, 14013, Ukraine).

E-mail: yaroslavtrykashnyi@gmail.com

PEDAGOGICAL AND SCIENTIFIC ACTIVITY OF S.H. BARAN-BUTOVICH (1877–1944): HISTORIOGRAPHY OF THE PROBLEM

The article is devoted to the analysis of literature related to the activities of the famous Ukrainian historian, archaeologist, local historian and teacher S.H. Baran-Butovych. **The purpose of the article:** to find out the degree of coverage of all aspects of the activity of S.H. Baran-Butovych in domestic historiography. **The scientific novelty** of the work consists in the implementation of a complex historiographical analysis of works that in one way or another relate to S.H. Baran-Butovych and in the general context highlight his various activities. **The methodological basis** of the work is based on the biographical method, using the principles of scientific objectivism, complexity, systematicity, and historicism. **Conclusions.** The article elaborates the main historiographical material and traces the dynamics of research into the activities of S.H. Baran-Butovych by domestic scientists. Historiographic studies devoted to S.H. Baran-Butovych, began with mentions in foreign publications in 1962. Gradually, interest in his activities revived, and now specialists of various fields are showing interest in his person – historians, archaeologists, museum ex-

perts. Despite this, certain periods of the life and activity of S.H. Baran-Butovych are still under-researched.

Key words: S.H. Baran-Butovych, historiography, research, Chernihiv, local history, education.

Дата подання: 17 вересня 2024 р.

Дата затвердження до друку: 6 лютого 2025 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Трикашний, Я. Педагогічна та наукова діяльність С.Г. Барана-Бутовича (1877–1944): історіографія проблеми. *Сіверянський літопис*. 2025. № 1. С. 208–214. DOI: 10.58407/litopis.250118.

Цитування за стандартом APA

Trykashnyi, Ya. (2025). Pedagogical and scientific activity of S.G. Barana-Butovych (1877–1944): historiography of the problem. [Pedagogical and scientific activity of S.H. Baran-Butovich (1877–1944): historiography of the problem]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 1, P. 208–214. DOI: 10.58407/litopis.250118.

